

ENVIRONMENTÁLNÍ EKONOMIKA II.

Úvod do dobrovolných nástrojů

Ing. Alena OULEHLOVÁ, Ph.D.
Univerzita obrany
Fakulta vojenského leadershipu
Kounicova 65
662 10 Brno
telefon: 973 44 31 55
e-mail: alena.oulehlova@unob.cz

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Projekt: *Vzdělávání pro bezpečnostní systém státu*

(reg. č.: CZ.1.01/2.2.00/15.0070)

OBSAH

- ❑ Vymezení dobrovolných aktivit
- ❑ Vznik dobrovolných aktivit
- ❑ Dělení dobrovolných aktivit
- ❑ Charakteristika dobrovolných nástrojů
- ❑ Základní pojmový aparát

VYMEZENÍ DOBROVOLNÝCH AKTIVIT

- ✗ aktivity (metody, postupy, způsoby chování apod.), které jsou propracovávány a sjednocovány na mezinárodní úrovni;
- ✗ podniky realizují dobrovolně, tj. nad rámec legislativních předpisů s účelem snížit své negativní vlivy na životní prostředí, lidské zdraví a majetek a zároveň posílit své postavení na trhu, zvýšit konkurenceschopnost, dobrou pověst a v neposlední řadě i zvýšit zisk;
- ✗ mají preventivní charakter;
- ✗ nástroj Státní politiky životního prostředí.

VZNIK DOBROVOLNÝCH AKTIVIT

- ✗ označování ekologicky šetrných výrobků
- ✗ polovina 80. let 20. století
- ✗ jako reakce na různé průmyslové havárie a rostoucí znečištění prostředí se začaly vyhlašovat soubory zásad, např.:
 - Responsible Care – soubor zásad pro chemický průmysl;
 - Valdezovy zásady;
 - Podnikatelská charta pro trvale udržitelný rozvoj.

ZÁSADY:

- ✗ 1) Společná priorita podniku.
- ✗ 2) Integrovaný management.
- ✗ 3) Proces zdokonalování.
- ✗ 4) Vzdělávání zaměstnanců.
- ✗ 5) Priorita ohodnocení.
- ✗ 6) Výrobky a služby.
- ✗ 7) Rady zákazníkům.
- ✗ 8) Provoz a zařízení.
- ✗ 9) Výzkum.

ZÁSADY:

- ✖ 10) Preventivní přístup.
- ✖ 11) Smluvní partneři a dodavatelé.
- ✖ 12) Připravenost na nepředvídané události.
- ✖ 13) Přenos technologií.
- ✖ 14) Přispívat ke společnému úsilí.
- ✖ 15) Otevřenost v otázkách vyvolávajících znepokojení.
- ✖ 16) Dodržování environmentálních předpisů a podávání zpráv.

DĚLENÍ DOBROVOLNÝCH AKTIVIT

A. Rozdělení dobrovolných nástrojů dle jejich účelu

- × Dobrovolné nástroje regulační (redukční),
- × Dobrovolné nástroje informační,
- × Dobrovolné nástroje vzdělávací.

1. Dobrovolné regulační (redukční) nástroje

- ✗ Zavádění *Environmentálního manažerského systému (EMS)* v podniku, a to jak podle Nařízení EU (zkratka EMAS) nebo normy ISO 14 001;
- ✗ *Ekodesign*;
- ✗ *Ekolabeling*;
- ✗ *Monitoring a targeting*.

2. Dobrovolné informační nástroje

- × *Metoda LCA;*
- × *Hodnocení (posuzování) možností čistší produkce;*
- × *Environmentální manažerské účetnictví;*
- × *Environmentální benchmarking;*
- × *Environmentální reporting;*
- × *Vlastní environmentální tvrzení;*
- × *Environmentální prohlášení III typu.*

3. Dobrovolné edukační nástroje

- ✖ Účelem je vychovat subjekty chápající problematiku ŽP a vytvořit v nich vědomí odpovědnosti za stávající stav ŽP.
- ✖ Nejedná se jen o předávání či poskytování informací jako nástrojů informací, nýbrž o dosažení změny v chování subjektů k ŽP.
- ✖ Z hlediska podniku patří mezi vzdělávací nástroje především školení zaměřená na ochranu ŽP.

B. ROZDĚLENÍ NÁSTROJŮ PODLE NEZÁVISLOSTI JEJICH POUŽÍVÁNÍ

a) **Nástroje nevyžadující vnější součinnost**

Používání těchto nástrojů, je zcela v kompetenci samotného podniku. Jejich aplikace není vázána na činnost žádných dalších subjektů, ani na vytvoření speciálních vnějších podmínek.

b) **Nástroje vyžadující vnější součinnost**

Tyto nástroje nemůže podnik používat bez existence určitých podmínek, např. bez vytvoření určitých na podniku nezávislých institucí nebo pravidel apod.

CHARAKTERISTIKA DOBROVOLNÝCH NÁSTROJŮ I.

Dobrovolné dohody	Jsou smluvní závazky uzavírané v oblasti environmentální bezpečnosti mezi orgány veřejné správy a podnikatelskými subjekty za účelem efektivnějšího dosažení cílů v oblasti bezpečnosti prostředí. Jsou uzavírány nad rámec právních norem. Výhodou je, že často nahrazují právní předpisy nebo předcházejí zavedení právních předpisů. Tím je vytvořen podnikatelským subjektům dostatečný časový prostor pro zavedení opatření.
Ekodesign	Je proces navrhování a vývoje výrobku a služby s důrazem na snížení negativního vlivu na životní prostředí z hlediska jeho celého životního cyklu. Ekodesign přináší na trh nový výrobek nebo službu, což představuje pro podnik ekonomickou výhodu. Z výroby jsou vyloženy nebezpečné látky a nevznikají nebezpečné odpady. Realizace ekodesignu je finančně a časově náročná.
EMAS	Systém řízení zavedený podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1221/2009. Je to nástroj s nejširším rozsahem působení, čím přináší nejvyšší a nejrozsáhlejší ekonomické a environmentální přínosy pro organizaci.
EMS	Systém řízení organizace zavedený podle ISO 14001:2015.

CHARAKTERISTIKA DOBROVOLNÝCH NÁSTROJŮ II.

Environmentální benchmarking	Je proces, kterým se porovnává výkonnost organizace, funkcí nebo procesů s nejlepšími dostupnými technikami (BAT) s cílem nejen dosáhnout stejných výsledků (výkonnosti), ale je i překonat.
Environmentální manažerské účetnictví	Je nástroj zabývající se identifikací, shromažďováním, odhady, analýzami, vykazováním a předáváním informací o hmotných a energetických tocích, environmentálních nákladech a dalších informací, které jsou východiskem pro rozhodování v rámci daného podniku. Tento nástroj poskytuje přehled o nákladech a přínosech spojených s problematikou životního prostředí. Nevýhodou je pracnost zavedení, protože je nutné vytvořit detailní analytické účetnictví.
Environmentální prohlášení typu III	Podstatou je zveřejnění měřitelných informací o vlivu výrobku na životní prostředí v průběhu jeho celého životního cyklu. Je zde úzká vazba na metodu LCA. Nástroj poskytuje důvěryhodné informace o ekologičnosti produktu.
Environmentální reporting	Podává soubor informací o vlivech podniku na životní prostředí, jenž podnik zveřejňuje. Výhodou je, že podnik otevřeně informuje o svých vlivech na životní prostředí a snaží se je neustále snižovat. Nevýhodou je, že není pevně definovaná struktura environmentální zprávy, proto závisí pouze na podniku, které údaje zveřejní.

CHARAKTERISTIKA DOBROVOLNÝCH NÁSTROJŮ III.

Hodnocení možností čistší produkce	Je stálá aplikace integrální preventivní strategie zaměřená na procesy, výrobky a služby s cílem zvýšit jejich efektivnost a omezit rizika jak vůči člověku, tak i životnímu prostředí. Výhodou aplikace čistší produkce je zkvalitnění logistiky výrobních procesů a finanční a environmentální úspora v provozu. Jedná se o velmi pracnou a časově náročnou metodu.
Metoda LCA (posuzování životního cyklu)	Obsahovou náplní metody LCA je shromažďování a vyhodnocování vstupu, výstupu a možných dopadu na životní prostředí výrobního systému během jeho celého životního cyklu. LCA je časově a finančně náročná metoda, za to poskytuje objektivní výsledky.
Monitoring a targeting	Je systém energetického a materiálového řízení vedoucí ke stálému zlepšování energetické a materiálové účinnosti. Umožňuje vysokou úsporu nákladů, optimalizovat procesy v organizaci a odhalovat poruchové stavy. Na druhé straně vyžaduje neustálou péči a je náročný na měření a sběr dat.
Program environmentálního značení typu I (ekolabeling)	Cílem ecolabelingu je podpořit výrobu a spotřebu výrobků a služeb, které získaly značku „Ekologicky šetrný výrobek“ či „Ekologicky šetrná služba“ a mají tak prokazatelně nižší negativní dopad na životní prostředí než neoznačené alternativní výrobky a služby. Výhodou je, že tyto výrobky mají vyšší obrát a jsou pro spotřebitele důvěryhodnější. Nevýhodou jsou pravidelné náklady spojené s udržením značky.

ZÁKLADNÍ POJMOVÝ APARÁT

- ✘ Přehled pojmů vychází z předpisů Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1221/2009 a ISO 14001:2015.

Auditor

- ✘ *EMAS*: jednotlivec nebo skupina jednotlivců, která je součástí dané organizace, nebo fyzická či právnická osoba odlišná od organizace, jednající jejím jménem, která hodnotí zejména stávající systém environmentálního řízení a zjišťuje soulad s environmentální politikou a programem organizace, včetně dodržování příslušných požadavků vyplývajících z právních předpisů týkajících se životního prostředí.

Audit

- ✘ ISO 14001: Systematický, nezávislý a dokumentovaný proces pro získávání důkazů z auditu a pro jeho objektivní hodnocení s cílem stanovit rozsah, v němž jsou splněna kritéria auditu.

Environmentální aspekt

- ✘ *ISO 14 001*: prvek činností nebo výrobků nebo služeb organizace, který se vzájemně ovlivňuje nebo se může vzájemně ovlivňovat s životním prostředím.
- ✘ *EMAS*: prvek činností, výrobků nebo služeb organizace, který má nebo může mít dopad na životní prostředí.

Přímý environmentální aspekt

- ✘ *EMAS*: environmentální aspekt související s činnostmi, výrobky a službami organizace, nad kterými má tato organizace přímou kontrolu.

Nepřímý environmentální aspekt

- ✘ *EMAS*: environmentální aspekt, který může být výsledkem vzájemného působení organizace a třetích osob a může být v přiměřené míře ovlivněn organizací.

Vliv činnosti organizace na životní prostředí

- ✘ *EMAS*: měřitelné výsledky řízení organizace, pokud jde o environmentální aspekty.

Environmentální dopad

- ✘ *ISO 14 001*: změna v životním prostředí, ať nepříznivá, či příznivá, která zcela nebo částečně vyplývá z environmentálních aspektů organizace.

Dopad na životní prostředí

- ✘ *EMAS*: jakákoli změna životního prostředí jak negativní, tak pozitivní, zcela nebo částečně vyplývající z činností, výrobků nebo služeb organizace.

Environmentální politika

- ✘ *ISO 14 001*: záměry a zaměření organizace formálně vyjádřené jejím vrcholovým vedením ve vztahu k environmentální výkonnosti.
- ✘ *EMAS*: celkové záměry a směřování organizace, pokud jde o vliv její činnosti na životní prostředí, které byly formálně stanoveny nejvyšším vedením organizace, včetně dodržování všech příslušných požadavků vyplývajících z právních předpisů týkajících se životního prostředí, a rovněž závazek neustále zlepšovat vliv činnosti organizace na životní prostředí. Environmentální politika tvoří rámec pro činnost organizace a pro stanovení obecných a specifických environmentálních cílů.

Environmentální cíl

- ✘ *ISO 14 001*: cíl stanovený organizací, který je v souladu s environmentální politikou.
- ✘ *EMAS*: „**obecný environmentální cíl**“ celkový environmentální cíl vyplývající z environmentální politiky, jehož dosažení si organizace sama stanoví a který je pokud možno kvantifikován.
- ✘ *EMAS*: „**specifický environmentální cíl**“ podrobný požadavek na činnost organizace, který vyplývá ze stanovených obecných environmentálních cílů, který se uplatňuje v organizaci nebo její části a který je třeba jej stanovit a splnit pro dosažení těchto obecných cílů.

Environmentální program

- ✘ *EMAS*: popis opatření, odpovědností a prostředků učiněných nebo plánovaných k dosažení obecných a specifických environmentálních cílů a lhůty pro dosažení těchto cílů.

Neustálé zlepšování

- ✘ *ISO 14 001*: opakující se činnost zaměřená na zvyšování výkonnosti.

Nápravné opatření

- ✘ *ISO 14 001*: opatření k odstranění příčiny neshody a zabránění jejímu opakovanému výskytu.

Neshoda

- ✘ *ISO 14 001*: nesplnění požadavku.

Preventivní opatření

- ✘ *ISO 14 001*: opatření k odstranění příčiny potenciální neshody.

environmentální výkonnost

- ✘ *ISO 14 001*: výkonnost vztažená k řízení environmentálních aspektů.

Zainteresaná strana

- ✖ *ISO 14 001*: osoba nebo organizace, která může mít vliv na rozhodnutí nebo činnost nebo jimi může být sama ovlivněna nebo se jimi cítí být ovlivněna.

Systém environmentálního managementu

- ✖ *ISO 14 001*: část systému managementu používaná k řízení environmentálních aspektů, k dodržování závazných povinností a k řešení rizik a příležitostí.

Systém environmentálního řízení

- ✖ *EMAS*: ta část celkového systému řízení, která zahrnuje organizační strukturu, plánování, odpovědnosti, techniky, postupy, procesy a zdroje pro rozvoj, provádění, dosažení, přezkum a udržování environmentální politiky a řízení environmentálních aspektů.

Prevence znečištění

- ✖ *ISO 14 001*: používání procesů, praktik, technik, materiálů, produktů, služeb nebo energie k vyloučení, snížení nebo regulování (samostatně nebo v kombinaci) vzniku, vypouštění či uvolňování jakéhokoliv druhu znečišťující látky nebo dopadu tak, aby se snížily negativní environmentální dopady.

Požadavek

- ✘ *ISO 14 001*: potřeba nebo očekávání, které jsou stanoveny, obvykle se předpokládají nebo jsou závazné

Závazné povinnosti

- ✘ *ISO 14 001*: zákonné požadavky a jiné požadavky

Životní cyklus

- ✘ *ISO 14 001*: po sobě jdoucí a provázaná stadia produktového systému (nebo systému služby), od těžby nebo získávání surovin z přírodních zdrojů po konečnou likvidaci (odstraňování)

Environmentální podmínky

- ✘ *ISO 14 001*: stav nebo charakteristika životního prostředí, jak jsou stanoveny v určitém okamžiku

Shoda

- ✘ *ISO 14 001*: Plnění požadavku

Indikátor

- ✘ *ISO 14 001*: měřitelné vyjádření stavu nebo stadia provozu, řízení nebo podmínek

Monitorování

- ✘ *ISO 14 001*: určování stavu systému, procesu nebo činnosti

Měření

- ✘ *ISO 14 001*: proces k určení hodnoty

Výkonnost

- ✘ *ISO 14 001*: měřitelný výsledek

Proces

- ✘ *ISO 14 001*: soubor vzájemně provázaných nebo vzájemně se ovlivňujících činností, které přeměňují vstupy na výstupy

DĚKUJI ZA POZORNOST

DOTAZY?